

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Var är alla spanska flickor?

En kvantitativ textstudie om
genusaspekt i spanska och
engelska läromedel

Lena Hjortsberg

Examensarbete:	15 hp
Kurs:	LAU925
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2012
Handledare:	Bengt Tedeborg
Examinator:	Christian Bennet
Rapport nr:	VT12-IPS-03 U/V VAL LAU925

Abstract

Examensarbete:	15 hp
Kurs:	LAU925
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2012
Handledare	Bengt Tedeborg
Examinator:	Christian Bennet
Rapport nr:	VT12-IPS-03 U/V VAL LAU925
Nyckelord:	genus, läromedel, språk

Bakgrund: Både Lpo 94 och Lgr 11 förespråkar jämställdhet mellan könen och vi som jobbar inom skolan skall alla verka för detta. Som språklärare kan jag dra mitt strå till stacken bl.a. genom att hitta läromedel som lever upp till läroplanens direktiv om genustänkande. Johanna Nihlén och Sara Nilsson (2006) uppmanar eleverna att ta en närmare titt på vad som står i de läromedel som används i skolan. De vill få eleverna att ställa krav på sina lärare att böckerna ska vara jämlika. Moira von Wright (1998) tolkar i sin rapport om jämställdhet i läromedel som används i fysikundervisningen, att skolan inte bara skall arbeta för jämställdhet, utan även *vara* jämställd. Hon menar att läromedlen skall vara både jämställda och jämställande. Enligt Lärarförbundet (2005) är jämställda läromedel ett prioriterat sakområde i deras jämställdhetsstrategi.

Syfte: Syftet med studien är att undersöka hur väl de utvalda läromedlen som jag frekvent använder i min undervisning lever upp till läroplanens direktiv om genustänkande. Jag vill undersöka om de läromedel som används i engelska och spanska på högstadiet förmedlar och förespråkar jämställdhet mellan könen. Det skulle även vara intressant att veta om det skiljer sig något i genustänkande mellan läromedel i engelska och spanska, båda utgivna av samma förlag.

Metod: Jag har valt att göra en kvantitativ textstudie. Jag kommer att räkna i båda läromedlen antal gånger som manliga respektive kvinnliga namn samt pronomina nämns. Jag kommer även att se hur många och vilka adjektiv som används för att beskriva pojkar/män respektive flickor/kvinnor samt titta på vilka jobb de olika könen har. Även bilderna i båda läromedlen kommer att granskas i syfte att undersöka hur respektive kön framställs. Jag kommer att räkna antal gånger som flickor/kvinnor respektive pojkar/män är med på bilderna. De kvantitativa resultat jag kommit fram till behöver jag därefter tolka och analysera.

Resultat: Den spanska boken lever inte upp till läroplanens direktiv om genustänkande. Här dominerar männen både i text och bild. Den engelska boken däremot lever upp till läroplanens direktiv om genustänkande.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1-2
Syfte och frågeställningar.....	2
Tidigare forskning inom ämnet.....	2-6
Metod.....	7-8
Resultat/Analys.....	8-26
Diskussioner/Slutsatser.....	26-29
Sammanfattning och förslag på fortsatt forskning.....	29
Källförteckning.....	30-31

1. Inledning

I snart 13 år har jag undervisat i engelska och spanska på högstadiet. Ofta använder jag mig av läromedel som basmaterial. För mig har det känts naturligt och tryggt och dessutom så tror jag mig då få med allt det innehåll som kursplanen vill. Att följa textbok och övningsbok i undervisningen kan vara ett tryggt arbetssätt för både lärare och elever. Eleverna vet vad de ska arbeta med samt var i boken de förväntas befinna sig och läraren kan vid planeringen av undervisningen ta hjälp av medföljande lärarhandledningar för att underlätta arbetsbelastningen.

Skolan kan enbart påverka läroböcker indirekt. Som lärare har man möjlighet att välja att använda en specifik lärobok. Hur frekvent denna specifika lärobok sedan används i undervisningen är även det upp till oss lärare att besluta. Böckernas innehåll kan vi dock inte påverka. Läroboksmarknaden är avreglerad i dagsläge och det innebär att det inte finns några direktiv från högre ort om vilka läroböcker som är bäst att nyttja. Det är upp till varje skola och lärare att själv avgöra. Naturligtvis följer jag inte läromedlet slaviskt och jag ser det heller inte som absolut nödvändigt att hinna med hela boken på ett läsår. Ibland hittar jag på helt andra uppgifter och övningar till eleverna för att försöka variera undervisningen och stimulera till vidare lärande. När den här uppsatsen är färdig kanske jag kommer att lära mig att läroböcker faktiskt inte är det bästa undervisningsmaterialet när det handlar om att belysa jämställdhetsfrågan i undervisningen och att få eleverna att tänka fritt när det handlar om kön, genus och jämställdhet.

Om jag ska krypa till korset så har jag alltid valt läromedel efter hur lockande det är ur *elevers perspektiv*. Är texterna moderna, är bilderna intressanta för ungdomar, kan de känna igen sig och bli intresserade av vad som står där? Hos mig har det inte funnits någon tanke alls om genusperspektivet. Något som jag skäms för att säga, men det är ju aldrig för sent för ändring. När man vill ha till ändring får man börja i det lilla. Om jag får reda på att de läromedel jag använder inte gestaltar och förmedlar jämställdhet mellan pojkar/män och flickor/kvinnor kanske det är dags för mig att titta på andra läromedel. Om jag på min skola berättar för mina kolleger om mina resultat kanske de i sin tur börjar reflektera över sina läromedel och det kan bli en ”ringar-på vatten” effekt. Naturligtvis kan man även på många andra sätt verka för jämställdhet mellan könen i skolan, detta är bara ett.

I flera år har jag använt mig av läromedlet *What's Up?* i engelska och *iVale!* i spanska. Båda läromedlen ges ut av Bonniers. Gör jag rätt i att använda mig av dem eller är det kanske dags att byta läromedel? Det är ju jag som ansvarig och undervisande lärare som ska se till att läromedlen jag använder förmedlar en jämlik bild mellan flickor och pojkar. Ett grundläggande krav för jämställda läroböcker är att både flickor och pojkar finns representerade i texterna och att båda könen motiveras och intresseras av texterna. I skollagens andra paragraf kan vi läsa att den som verkar inom skolan ska främja jämställdhet mellan könen. I Lgr 11 står det att skolan ska gestalta och förmedla jämställdhet mellan kvinnor och män. I samma skrift nämns även att ingen skall utsättas för diskriminering på grund av bland annat kön. Vi pedagoger skall medvetet främja kvinnors och mäns lika rättigheter och motverka traditionella könsmonster. Elever som läser ett främmande språk i skolan lär sig samtidigt om en främmande kultur. Genusaspekten är en viktig del i kunskapen om denna kultur, vilken förmedlas i hög grad av läroböcker och lärare. Vilket i slutändan betyder att det är jag och mitt val av läromedel som styr hur jämställdheten mellan könen framställs för eleverna.

Jag behöver bli medveten om vilka olika könsroller som presenteras i läromedel avsedda för barn och ungdomar, för att på bästa sätt kunna arbeta med läromedlen eller välja bort dem helt. Kajsa Svaleryd (2003, s 8) förmedlar idéer om hur vi pedagoger kan hjälpa till i jämställdhetsfrågan i skolan. Hon betonar vikten av ”att som pedagog bli medveten om hur de egna könsnormerna och värderingarna påverkar undervisningen, valet av innehåll samt bemötandet av eleverna.”

2. Syfte och frågeställningar

För en lärare är det viktigt att vara medveten om sitt val av de läromedel som presenteras för eleverna och att kritiskt kunna förhålla sig till dessa utifrån bl.a. en genusaspekt. Texterna i ett läromedel utgör en källa till kunskap men även en norm för vad som är kunskap och för vad som är värt att veta. Syftet med studien är att undersöka hur väl de utvalda läromedlen som jag frekvent använder i min undervisning lever upp till läroplanens direktiv om genustänkande. Jag vill undersöka om de läromedel som används i engelska och spanska på högstadiet förmedlar och förespråkar jämställdhet mellan könen. Det kan man naturligtvis undersöka på flera sätt. Ett skulle vara att intervjua elever och se om de uppfattar böckerna som jämställda eller ej i en kvalitativ undersökning. Tidsaspekten gör dock att jag måste avgränsa mig. Jag väljer att göra en kvantitativ undersökning genom att räkna hur många gånger flickor respektive pojkar dyker upp i text och bild. Jag tittar även på hur många adjektiv det finns för att beskriva respektive kön samt hur många jobb som nämns för dem båda. Det skulle även vara intressant att veta om det skiljer sig något i genustänkande mellan läromedel i engelska och spanska, båda utgivna av samma förlag. Mina frågeställningar är:

- Lever läromedel i spanska och engelska på högstadiet upp till läroplanens direktiv om genustänkande?
- Finns det någon skillnad i genustänkande mellan läromedel i spanska och engelska utgivna av samma förlag?

3. Tidigare forskning inom ämnet

1969 fick den svenska skolan en då ny läroplan där det för första gången stod uttryckt att skolan bör verka för jämställdhet. Jämställdhet är en politisk intention och utgör en del av den svenska skolans värdegrund. Jämställdhet ser jag personligen som lika möjligheter för pojkar och flickor. Genus är ett ord som nuförtiden ofta kommer upp i diskussioner om jämställdhet. Genus verkar ligga i tiden och det har under de senaste 10-15 åren forskats och skrivits mycket om genus allmänt. När jag tittar på sidorna med käll- och litteraturförteckning i de böcker jag läst inför denna C-uppsats hittar jag många böcker som skrivits efter forskning gjord i slutet av 1990-talet och fram till dags datum. När det kommer till antalet böcker som skrivits om forskning inom genustänkande i läromedel blir det färre. Det uttrycks i många böcker ett behov av vidare forskning inom detta område. Frågan har diskuterats av bl.a. Inga Wernersson (2006). Wernersson konstaterar att trots att läromedlen har ett stort inflytande i skolans undervisning så har det studerats sparsamt ur köns- eller genusperspektiv.

Om jag specificerar mitt sökande ytterligare till böcker skrivna efter forskning om genustänkande i läromedel för främmande språk blir antalet ännu färre. Några finns dock och min intention är att presentera dem nedan. Jag kommer även att nämna viss forskning om läromedel och genus i allmänhet.

Den kvinnliga franska filosofen och författaren Simone de Beauvoir skrev boken *Det andra könet* 1949. Boken var startskottet för den moderna feministiska debatten. Där myntade hon det numera kända uttrycket ”Man föds inte till kvinna, man blir det.” Hon menar att flickor och pojkar under sin uppväxt och resten av sitt liv lär sig hur man ska vara som just pojke och flicka.

Historieforskaren Yvonne Hirdman (2001) har en teori om att genussystemet består av två grundläggande principer. Den första principen är att manligt och kvinnligt hålls åtskilda. Ofta definieras det i relation till vartannat och kan även ses som varandras motsatser som t.ex. förnuft/känsla. Den andra principen är att det manliga länge varit normen eller regeln. Detta har gett män som grupp mer makt än kvinnor som grupp. Dessa principer tar vi för givet som något naturligt då de funnits så länge att vi inte märker resultatet av dem.

Ann-Catrine Edlund, Eva Erson och Karin Milles (2007, s 98, s 227) skriver att forskning som bedrivits från 1970-talet och framåt funnit att skolböcker har fler referenser till manliga karaktärer än till kvinnliga. Författaren betonar även det faktum att alla barn i Sverige befinner sig i skolan under stor del av sin uppväxt. De är där under en tid då de också bedöms vara som mest påverkbara. Skolan har alltså en stor möjlighet att relativt tidigt och kollektivt rucka på invanda mönster och fördomar. Oavsett om vi är medvetna därom eller gillar det kan vi konstatera att det är få saker som påverkar oss så mycket som om vi är födda till tjejer eller killar. Från samma sekund som vi föds fostras vi in i former som påverkar oss för resten av våra liv. Vi fostras in i vissa beteenden och uppfattningar utifrån vårt kön. Det första som efterfrågas efter en avklarad förlossning är om barnet blev en pojke eller en flicka. Ann-Catrine Edlund et al. (2007, s 30) hävdar att föräldrar vars barn föds med oklart kön har stora svårigheter att relatera till barnet. Ibland kan de ha svårt att hålla barnet och att prata med det när de inte vet vilket kön det har. Så viktig är könskategoriseringen redan från det vi föds.

Kajsa Svaleryd (2003, s 5, s 136) vill inspirera, informera och utmana läsaren till ett mer genusmedvetet pedagogiskt arbete bland eleverna i skolan. Författaren ger exempel på frågor som man kan använda vid diskussioner med elever om läromedel. Att få med eleverna i genustänkandet kring de läromedel vi pedagoger använder kan bli ett nästa steg och även ett utmärkt sätt att få in utökad elevdemokrati.

Maria Hedlin (2004, s 13, s 28) skriver att läromedelsgranskningar visar att kvinnor och kvinnors verksamheter fortfarande ges mindre utrymme i läroböcker. Författaren betonar även vikten av att ha ett normkritiskt förhållningssätt – att vara nyfiken på sådant som vi är vana att ta för givet – så att vi inte oreflekterat för vidare normer som kan uppfattas som diskriminerande eller begränsande. Detta går hand i hand med våra styrdokument som säger att:

Skolans ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

(Lgr 11)

Helena Josefsson (2005, s18) menar att skolan överför idéer till eleverna om kvinnligt och manligt. Det görs på många sätt: genom personalens egna uppfattningar, genom undervisningsformer, metoder och innehåll. Läromedlen framställer ofta flickor och pojkar i ett traditionellt könsperspektiv. Eleverna blir på så sätt förstärkta i sin uppfattning om vad flickor respektive pojkar bör och kan göra. Vi pedagoger måste sträva efter en uppluckring av fasta rollmönster. Helena Josefsson (2005, s 119) vill få oss att tänka utifrån individ och inte kön. Om vi förstår hur genus påverkar oss kan vi lättare välja de beteende som är ”våra” i stället för att köpa omgivningens uppfattning om manligt och kvinnligt rakt av. Om vi börjar tänka utifrån individ i stället för kön så följer vi dessutom våra (nu gamla) styrdokument:

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Eleverna skall uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som är kvinnligt och manligt.

(Lpo 94)

Johanna Nihlén och Sara Nilsson (2006, s 114-115) hävdar att det egentligen går att läsa alla skolämnen med ett genus- eller jämställdhetsperspektiv. Genus handlar om att förstå hur vi påverkas av att ständigt dela upp oss människor i kvinnor och män. Författarna menar att de flesta läroböcker, speciellt inom ämnet historia, är skrivna av män och handlar nästan uteslutande om män. Om man vill påbörja en genusrevolution i undervisningen kan man börja titta närmare på vad ens läroböcker egentligen handlar om. Jag har tagit fasta på deras uppmaning genom arbetet med denna C-uppsats, som ett försök att dra mitt strå till stacken i vår strävan efter jämställdhet i skolan.

Läraryrket (2006, s 5, s 25) hävdar att skolan fått ett allt tydligare ansvar för att motverka traditionella och hindrande könsmonster. De tar även upp den lag som sedan 1 april 2006 gäller om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling i alla verksamheter som omfattas av skollagen. Vidare skriver de att det är viktigt att vara uppmärksam på läromedel som befäster könsmyterna. De berättar att i undersökningar som gjorts om pojkars och flickors villkor i grund- och gymnasieskolan, så har man sett att läromedlen i skolan saknar medvetet könsperspektiv och diskriminerande texter och bilder förekommer. Detta rimmor illa med vad våra (nu gamla) styrdokument säger:

Läraren skall se till att undervisningen till innehåll och uppläggning speglar både manliga och kvinnliga perspektiv.

(Lpo 94)

Här får vi ta i betänkande att det inte specificeras inom vilka ämnen som läromedel undersökts. Självt undersöker jag ju enbart dem i engelska och spanska.

Isabel de la Cuesta (2005, s 64) undersöker i en artikel hur den spanska och den latinamerikanska kulturen framställs i textböcker, vilka kulturella aspekter som presenteras, hur de presenteras och om det förekommer några förutfattade meningar eller fördomar. Här får vi beakta att hennes resultat inte går att jämföra med mina, då hon fokuserat på hur det kulturella framställs huvudsakligen i läromedel för gymnasiet medan jag undersökt hur det står till med genusaspekten i läromedel för grundskolan. Hennes forskning är dock intressant för oss som undervisar i ämnet spanska. De la Cuesta beskriver svårigheten med att presentera realia för spanskeleverna, då det finns över 20 länder där man talar spanska. Även om de har språket spanska gemensamt så kan det bli svårt att definiera en gemensam kultur för 300 miljoner spanstalande som kommer från olika länder. De la Cuesta kommer fram till att det inte verkar finnas någon systematisk eller genomtänkt linje när det gäller det kulturella innehållet i böckerna. Hon efterlyser en indelning i olika steg.

Moira von Wright(1998) undersöker jämställdhet i fysikläromedel. Hennes resultat visar att fysik fortfarande framställs som ett manligt område. Mannen har rollen som forskare. Kvinnan förblir ouppmärksam och få kvinnliga fysiker nämns, trots att sådana finns. Marie Curie är den enda kvinna som återkommer i de böcker von Wright undersökte. Det nämns dock inte att hon fick Nobelpriset hela två gånger. Här lyser alla människors lika värde och jämlikhet mellan könen med sin frånvaro, vilket strider mot de värden vi i skolan ska förmedla enligt våra (nu gamla) styrdokument:

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla.

(Lpo 94)

Skolverket har på uppdrag av regeringen skrivit två rapporter som dels berör läromedlens roll i undervisningen, dels i vilken omfattning och på vilket sätt de avviker från skolans värdegrund. Eftersom jag själv använder mig till stor del av läromedel i min undervisning och en av mina frågeställningar i början av denna uppsats var att ta reda på om läromedlen har med ett genustänkande väljer jag att skriva om de förut nämnda två rapporterna.

I Rapport 284: *Läromedlens roll i undervisningen. Grundskollärares val, användning och bedömning av läromedel i bild, engelska och samhällskunskap* (2006, s10-11) var Lena M Olsson ansvarig för arbetet med ämnet engelska. Hennes undersökning visar att lärare som undervisar just i engelska mer än andra använder sig av läroböcker vid de flesta lektioner. Majoriteten av lärarna i engelska instämmer med påståendet att läroböcker säkerställer att undervisningen överensstämmer med grundskolans läroplan och kursplan. Med andra ord spelar läroboksproducenterna och läroböckerna en viktig roll för att konkretisera styrdokumentet. Det framgår dock inte om läromedlen når upp till de direktiv om *genustänkande* som finns i läroplanen. De flesta lärarna i undersökningen tycker det viktigaste hos ett läromedel är att eleverna finner materialet intressant. En annan viktig faktor är att materialet underlättar inläring anpassad till att eleverna har olika behov och förutsättningar. De intervjuade lärarna kan också se nackdelar med att använda läroböcker. Då en lärobok ofta är uppbyggd efter ett visst mönster kan eleverna ibland uppleva läroböcker som tråkiga och tjatiga.

Eftersom läroböcker är årskursbaserade kan vissa lärare känna sig stressade av att följa dem. Undersökningen slår fast att den grad av inflytande som läroböcker har på undervisningen tycks vara störst i ämnen där delar av ämnesstoffet systematiskt bygger på varandra, som t.ex. språk. Av detta skulle jag kunna dra slutsatsen att de läromedel som jag dagligen använder på mina lektioner, i Vale 8! och What's Up 8?, har stort inflytande på min undervisning. Undersökningen visar att de flesta lärarna och även eleverna är positivt inställda till ämnet engelska. Ämnet är i hög grad levande och eleverna känner att de har stor nytta av att behärska språket. Engelska är ju ett världsspråk och har ett stort utrymme i elevernas vardag, bl.a. i form av film och musik. Engelska är även ett av de behörighetsgivande ämnena i grundskolan och ses därför som viktigt av både elever, föräldrar och skola.

Rapport 285 har titeln *I enlighet med skolans värdegrund? En granskning av hur etnisk tillhörighet, funktionshinder, kön, religion och sexuell läggning framställs i ett urval av läroböcker (2006)*. Skolverket fick i uppdrag av regeringen att genomföra en granskning av läroböcker för att undersöka i vilken omfattning och på vilket sätt de avviker från läroplanens värdegrund. Man kom fram till att mannen ofta är normen och de få gånger människan blir kvinna görs hon till den avvikande. Ofta beskrivs sammanhang som historiskt har dominerats av män. Majoriteten av läromedlen i historia karaktäriseras av ett osynliggörande och/eller en kvinnlig underrepresentation. Man får ta i betänkande att den här granskningen omfattade de fyra ämnena biologi, historia, religion och samhällskunskap. I min egen undersökning fokuserar jag enbart på läromedel i engelska och spanska. Man kan alltså diskutera om man kan överföra resultatet i deras undersökning till läromedel i främmande språk. Man bör även beakta att undersökningen inte säger någonting alls med avseende på *hur* de granskade böckerna används av lärare och elever. Det kan vara lärarstilen eller lärartypen som avgör hur läromedlen används, inte böckerna i sig. Studien visar att man ofta anlitar ämnesexperter från universitet eller högskolor för att faktagranska läroböckerna. Det framgår dock inte om experter anlitas för att granska läroböckerna utifrån läroplanens värdegrund.

Det har skrivits en del uppsatser på universiteten i Sverige om genus i läromedel. Jag kunde hitta ett begränsat antal om genus i engelska läromedel och faktiskt bara en om genus i spanska läromedel. Från Göteborgs universitet hittade jag t.ex. en uppsats skriven 2006 av Sofie Elmrud och Anton Åström som hade titeln *Genuskonstruktion i tio texter hämtade ur två läromedel avsedda för gymnasieskolans kurs, Engelska A*. Deras slutsats är att det stereotypa genuskontraktet är synligt i flertalet texter. Historieforskaren Yvonne Hirdman (2001) kallar de oskrivna regler som gäller för könen för genuskontrakt. Hon beskriver genuskontraktet som en kulturellt nedärvd överenskommelse om mäns respektive kvinnors positioner, sysslor och funktioner i samhället. Elmrud och Åström kan vidare konstatera att karaktärerna i texterna utför handlingar som förknippas med manlighet och kvinnlighet. Från Malmö universitet hittade jag en uppsats skriven av Rosalba Maldonado Ríos från 2009. Den har titeln *Representation av genus i läroböcker i spanska utifrån lärares perspektiv*. Ríos skriver om genus i läroböcker avsedda för gymnasienivå. I sin slutsats konstaterar hon att män betraktas som viktigare och har högre status än kvinnorna. I och med att båda dessa uppsatser avser läromedel för gymnasiet kan jag inte överföra deras resultat rakt av till min egen undersökning av läromedel för grundskolan.

4. Metod

När det gällde val av ämne till denna C-uppsats var det viktigt för mig att skriva om något som gjorde att jag lärde mig något nytt, att jag blev en mer eftertänksam och bättre lärare. För mig var det viktigt att det var något konkret och vars resultat jag kunde ha nytta av i min dagliga gärning på skolan. Om jag inte känner nyttan med något har jag svårt att förstå vitsen med det hela. Efter mycket huvudbryderi och många förslag från kollegor bestämde jag mig slutligen för att undersöka hur väl de böcker jag dagligen använder i min undervisning på skolan lever upp till läroplanens direktiv på genustänkande. Det kändes konkret och nära och som något vars resultat jag kunde dra nytta av.

Eftersom jag undervisar i engelska och spanska var det naturligt att välja läromedel i de ämnena. Jag kunde inte bestämma mig för vilket av språken jag ville undersöka, så det blev båda och därmed kunde jag ju även jämföra om det fanns någon skillnad dem emellan. Jag undervisar i både spanska och engelska för år 6-9. Eftersom det tidsmässigt inte fanns möjlighet att undersöka alla fyra böckerna i båda språken, blev jag tvungen att välja en årskurs. Valet föll på år 8 och böckerna *iVale 8!* och *What`s Up 8?*. Min erfarenhet är att elever som går i årskurs åtta kan vara svåra att motivera i språkundervisningen eftersom de befinner sig någonstans mittemellan nyhetens behag och ljuset vid tunnelns slut. Här behövs det motivationshöjande inslag av alla typer vari texter och bilder av jämställd karaktär är viktiga.

Det faktum att den spanska boken *iVale 8!* är mycket tunnare än den engelska boken *What`s Up 8?* medför att det kan bli ojämnheter när man jämför dem p.g.a. antalet skillnader i sidor. Några få ord extra på den manliga eller kvinnliga sidan kan få stora konsekvenser procentuellt sett. Ytterligare en aspekt att ha i åtanke när man läser min uppsats är att jag själv tillhör det kvinnliga släktet och därmed levtt och fått erfarenheter som kvinna. Detta kan medföra att jag analyserar de företeelser som finns i böckerna med kvinnliga glasögon, vilket kanske kan påverka mitt resultat. Läsaren bör slutligen ta i beaktande att de översättningar som gjorts från originalspråk helt och hållet är mina egna. De är inte tagna från någon gloslista. Hela tiden har jag dock strävat efter en så ordagrann och korrekt översättning som möjligt.

Ett problem som dök upp när jag började räkna pojk- och flicknamn samt de personliga- (både subjekts- och objektsform) och possessiva pronomina för flickor och pojkar var insikten att de personliga pronomina i subjektsform inte sätts ut särskilt ofta i spanskan. De finns men används inte så flitigt. Personen är så att säga inbakad i verbformen man använder. Låt mig ge er ett exempel. *Han har* kan heta antingen **él tiene** (om man vill betona att det är han och ingen annan som har) eller bara **tiene** (vilket är det vanligaste). Ofta plockar man alltså bort det personliga pronominet **él**= han. Efter lite velande hit och dit bestämde jag mig för att inte gå in på varenda verbform i boken för att se om det var en han eller en hon som gjorde eller sade något. Jag beslöt mig istället för att koncentrera mig på att räkna pojk- och flicknamn samt naturligtvis de få personliga och possessiva pronomina som var utsatta. Eftersom jag gjorde likadant med både de maskulina och feminina formerna utgick jag från att resultatet ändå skulle bli fördelat på samma sätt.

Man får även ta i beaktande att de två böcker jag undersökt ges ut av *ett* av de många läromedelsförlag som finns här i Sverige. Det skulle vara intressant att veta hur stor del av den totala marknaden som Bonniers har när det gäller läromedel i engelska och spanska i grundskolan.

Denna undersökning är en textstudie av kvantitativ art. Jag räknar hur många gånger flickor/kvinnor respektive pojkar/män nämns i boken. Jag räknar både flick- och pojknamn samt personliga (både subjekt- och objektform) och possessiva pronomina. T.ex. Andrew/Mercedes, han/honom, hon/henne samt hans/hennes. Även antal adjektiv och jobb som nämns för respektive kön räknas. Sist men inte minst tittar jag även på hur många gånger flickor respektive pojkar syns på bilder, foton och illustrationer i bägge läromedlen. Enligt mig lär frekvensen av manligt eller kvinnligt ge oss en bild av vilket kön som dominerar i böckerna.

Undersökningen kommer att ha sina begränsningar då det enbart är textböckerna som jag kommer att analysera. Att även inkludera övningsböckerna skulle bli ett alldeles för omfattande arbete och mer tidskrävande än det finns utrymme för i en C-uppsats. Att undersöka endast två läroböcker medför att mitt undersökningsresultat på intet sätt är allmängiltigt eller statistiskt tillförlitligt. Det kan alltså vara förrädiskt att sätta likhetstecken mellan statistiken och analyserna i denna uppsats och läromedel i språk i allmänhet. Mina resultat kommer alltså inte uppnå någon högre grad av generaliserbarhet. Reliabiliteten – mätnoggrannheten – hos min kvantitativa undersökning är hög då jag noggrant räknat och räknat samt skrivit ner resultaten direkt därefter. När det gäller mina resultats validitet – giltighet – så har jag, som jag tidigare nämnt, valt att räkna frekvensen hos fyra manliga respektive kvinnliga fenomen för att se hur det står till med jämställdheten i de två läromedlen. Detta kan säker göras på fler sätt, men jag måste göra avgränsningar p.g.a. tidsbrist. Min åsikt och förhoppning är dock att de fyra fenomen jag undersökt kan ge en hyfsat hög validitet.

5. Resultat/Analys

Textboken *iVale 8!* är skriven av Örjan Hanson och Inmaculada Moreno Teva. Boken är utgiven av Bonniers förlag 2005 och består av 87 sidor. Dessa sidor är fördelade på 14 kapitel (s.1-47), extratexter (s.48-54), en tidning om den spansktalande världen (s.55-59) samt minigrammatik (s.60-77) och styckeordlista (s.78-87). När jag räknade uteslöt jag sidorna 60-88 då de sidorna består av grammatik och styckeordlistor. På de 60 sidorna där jag räknade kom jag fram till följande: Ett pojknamn (typ Hernán, Fernando och Federico) eller ordet han/hans/honom nämndes 125 gånger, medan ett flicknamn (typ Clara, Mari Carmen och Juana) eller ordet hon/henne/hennes nämndes 93 gånger. **De maskulina orden användes alltså vid 37 fler tillfällen än de feminina.** Omräknat i procent kom jag fram till följande resultat i diagram 1.

Diagram 1

”Bilder kan säga mer än tusen ord” finns det ju ett gammalt ordspråk som säger. Jag tycker att det kan finnas en viss sanning däri och därför beslöt jag mig för att även titta noga på alla bilder, foton och illustrationer från de 14 kapitlen i textboken *iVale 8!* Ser vi lika många kvinnor som män på bilderna? Hur framställs kvinnor respektive män? Jag betade av ett kapitel i taget och då såg det ut som följer:

Kapitel 1 på sidorna 6-7 heter *En el aeropuerto* (På flygplatsen). Här möter vi pojken Felipe som ska ut och resa. Felipe är från Spanien och ska hälsa på sin mamma som för tillfället jobbar i Mexiko. På bilderna på dessa sidor ser vi sammanlagt 19 personer, varav 11 är manliga och 7 kvinnliga. En person är svår att avgöra kön på. Felipe sitter avslappnat vid ett bord, lutar sig tillbaka och konstaterar att han ska till Mexiko idag och att det ska bli roligt. Han ser nöjd ut med livet.

Kapitel 2 på sidorna 8-9 heter *Con destino a México* (På väg till Mexiko). På bilderna som hör till det här kapitlet ser vi Felipe ombord på planet som ska ta honom till Mexiko. Felipe sitter bredvid en mexikansk kille vid namn José. Båda pojkarna pratar livligt med varandra. Deras konversation utgör hela kapitel 2. Felipes mamma nämns vid 5 tillfällen. På illustrationerna till kapitlet ser vi 6 pojkar och 2 flickor samt skuggbilder av andra passagerare där det är omöjligt att avgöra kön.

Kapitel 3 på sidorna 10-13 heter kort och gott *México* (Mexiko). Här får eleverna reda på fakta om landet. Vi får lära oss om geografi, vad man odlar, turistnäring, språk och musik. På sidan 13 ser vi en bild på *Los Mariachis* som är en slags musikgrupp i Mexiko, bestående av män med breda sombreros som spelar och sjunger traditionell romantisk musik. Los Mariachis spelar på torg, i barer och restauranger och på fester. Man kan även hyra in Los Mariachis att spela på privata tillställningar. Bilden visar 3 stolta Mariachis i full mundering. Inte en kvinna så långt ögat kan nå. På samma sida finns även en bild som visar omslaget till en CD med gruppen Maná, som består av 4 män. Sammanlagt kan vi se 11 män och 4 kvinnor på de här 4 sidorna (10-13). Vi ser även ett barn där kön är omöjligt att bestämma.

Kapitel 4 på sidorna 14-17 heter *iTengo hambre y sed!* (Jag är hungrig och törstig!). I det här kapitlet har Felipe redan anlänt till Mexiko. Han och den nyvunne vännen José umgås med två flickor vid namn Clara och Gloria. Grammatiskt lär sig eleverna om uttryck på spanska där man ska använda sig av verbet *tener* vars grundbetydelse är att ha. På spanska *har* man t.ex. hunger, törst, värme och kyla. Eleverna får även stifta bekantskap med mexikanska maträtter. På de här sidorna (14-17) finns det många bilder. Inte mindre än 28 personer kan vi urskilja. Av dessa är 16 manliga och 12 kvinnliga. Två av männen jobbar på restaurangen och serverar mat. På sidan 15 ser vi Felipe och Gloria åka tillsammans på en moped. Det är glädjande att se att det är Gloria som kör mopeden. Kanske kan det bero på att det är hennes moped, att Felipe lider av jetlag och att han faktiskt inte hittar så bra som Gloria. Hur som helst, det är flickan som styr mopeden. Felipe sitter därbak och ser onekligen lite rädd ut. Vem hade å andra sidan inte gjort det sittandes bak på en moped bland livlig trafik i världsstaden Mexiko City?

Kapitel 5 på sidorna 18-19 heter *España un país de contrastes* (Spanien ett kontrasternas land). Bilderna visar en spansk karta, den spanska flaggan, en naturbild från Galicien, ett foto på vägskyltar skrivna på både kastellanska och baskiska samt en bild på en balkong där 3 kvinnor står med den baskiska och den katalanska flaggan. Inte en man i sikte.

Kapitel 6 på sidorna 20-25 heter *En casa de Carmela* (Hemma hos Carmela). I det här kapitlet lär sig eleverna namnet på olika möbler, rum och prepositioner på sidorna 20-23. På sidorna 20-21 ser vi ett hus i genomskärning med de olika rummen och möblerna. På sidorna 22-23 ser vi Carmelas hus utifrån och en skiss på hennes rum. Vi ser även de två flickorna Carmela och Antonia sitta och prata hemma hos Carmela. Flickorna sitter avslappnat och det verkar som de har en trevlig och ganska livlig konversation om heminredning. Det hänger två planscher inne i Carmelas rum. En visar en kvinnlig sångerska och den andra en manlig sportstjärna. På sidorna 24-25 kan vi läsa om olika sorters spansk musik. De nämner allt från Enrique Iglesias, La Tuna (studenter som sjunger i grupper och som är klädda i speciella kläder), flamenco till moderna musiker som rappsångaren Mala Rodriguez från Andalusien. På bilderna från musikuppslaget kan vi urskilja 17 personer, varav 10 är män och 7 kvinnor. Vi ser även en publik från ett flamencoupptredande. Det är dock svårt att se av vilket kön de är.

Kapitel 7 på sidorna 26-29 heter *En el supermercado* (I snabbköpet). Eleverna får här lära sig namn på olika matprodukter samt användbara fraser när man handlar. I kapitel 7 ser vi sammanlagt 14 personer. Av dem är 5 av manligt kön och 9 är kvinnor. Tre av männen jobbar i chark-, ost och grönsaksdisken. Två män är kunder i snabbköpet. Två av kvinnorna jobbar i charkdisken samt i kassan. Sju kvinnor är kunder i affären. Vi kan tolka det som att det mest är kvinnor som handlar (7 av 9).

Kapitel 8 på sidorna 30-31 heter *Tareas de casa* (Sysslor i hemmet). Här får eleverna lära sig ord och uttryck för de vanligaste sysslorna i hemmet (t.ex. dammsuga, bädda sängen och städa sitt rum). Vi får även följa två ungdomar, en pojke vid namn Federico och en flicka vid namn Clara, som berättar om sin familj och hur varje familj delar upp sysslorna i hemmet. Av de 10 personer vi ser på det här uppslaget är 5 pojkar och 5 flickor. Pojkarna syns vid bilderna för att städa sitt rum, tvätta kläder, dammsuga, och laga mat. Flickorna syns vid bilderna för att bädda sin säng, skura badrummet, handla och diska. Den uppdelningen ger mig inget underlag för att misstänka diskriminering. Vi ser även varsitt foto på Federico och Clara.

Kapitel 9 på sidorna 32-35 heter *El más grande del mundo* (Den största i världen). Grammatiskt sett lär sig eleverna hur man komparerar adjektiv på spanska. Vi kan läsa om den mest populära sporten i ett land, den minsta samt största hästrasen, det högsta berget samt den snyggaste skådespelaren. Vi får även följa en spirande romans mellan Joaquín och Isabel, två ungdomar på en skola, samt lyssna på kärlekssången *No sé estar enamorado* (Jag vet inte hur man är förälskad) av Jarabe de Palo. I det här kapitlet ser vi sammanlagt 9 personer, varav 7 är män och 2 kvinnor. Vi kan t.ex. se ett foto på den största (el shire) och minsta (el falabella) hästrasen där de står mittemot varandra. Kontrasten är enorm och bilden blir på så sätt lite komisk. På båda hästarnas rygg sitter en herre. När vi ska bestämma vem som är den snyggaste skådespelaren har vi att välja mellan Johnny Depp och Orlando Bloom. På bilden om den längsta kyssen ser vi en flicka och en pojke som pussas. (Hade det blivit ramaskri om de hade haft en bild på två av samma kön?)

Kapitel 10 på sidorna 36-39 heter *Qué has hecho?* (Vad har du gjort?). Nu får eleverna den stora glädjen att lära sig uttrycka sig i perfekt. Totalt kan vi urskilja 8 personer på sidorna 36-39. Fem av dem är pojkar och 3 flickor. På två av bilderna ser vi samtal mellan både pojkar och flickor.

Kapitel 11 på sidorna 40-41 heter *¡Qué viaje más fantástico!* (Vilken fantastisk resa!). Kapitlet handlar om en resa till Peru som flickan Ana och hennes mamma vunnit på ett lotteri. På sidan 40 ser vi 3 kvinnor och 2 män. En av kvinnorna arbetar som gatusopare i Lima och en av männen säljer lotter på gatan. På sidan 41 ser vi en färgrann bild av en danstrupp i Cuzco. Gruppen består av lika många män som kvinnor.

Kapitel 12 på sidorna 42-43 heter *Un campamento de verano* (Ett sommarläger), vilket är precis vad det handlar om. Eftersom de spanska barnen har ett så långt sommarlov (från slutet av juni till början av september) är det många föräldrar som skickar iväg sina barn på olika sommarläger. Vi ser bilder från tre olika aktiviteter: ridning, basket och kanotpaddling. På bilden med hästarna är det ganska svårt att urskilja könen på några av ungdomarna. Dock kan vi klart se 2 pojkar och 2 flickor. Här ser vi ingen indikation på att ridning är något som mest flickor ägnar sig åt. På bilden med basketplanen ser vi ett helt gäng med ungdomar. Där kan vi se 4 flickor och 9 pojkar. Det finns fler ungdomar med på bilden, men det är svårt att se om det ska föreställa flickor eller pojkar. Av det vi klart kan se kan vi få uppfattningen att på det här lägret är basket huvudsakligen en sysselsättning för pojkar. När vi tittar på kanotbilden ser vi en ensam flicka.

Kapitel 13 på sidorna 44-45 heter *Juegan al fútbol en el cielo?* (Spelar de fotboll i himlen?). Vi läsare får användning av våra tårkanaler då vi följer de två bästisarna Pedro och Eduardo som ägnar sina liv åt fotboll. Plötsligt en dag dör Eduardo i en olycka. Pedro är mycket ledsen. Han blir dock glatt överraskad när han bara en kort tid senare träffar sin kompis igen, då Eduardo plötsligt uppenbarar sig för Pedro. Eduardo säger att han har en god och en dålig nyhet att berätta för Pedro. Eduardo berättar att man visst kan spela fotboll i himlen, vilket är den goda nyheten. Den dåliga nyheten är att även Pedro snart kommer att få spela där. Eduardo kan alltså förutspå Pedros bortgång. På bilden ser vi 2 pojkar som spelar fotboll uppe bland molnen. En av pojkarna är vit, den andre mörk vilket tyder på en vänskap över rasgränserna. Båda är unga, vältränade och ser bra ut. Undrar om det finns flicklag däruppe också?

Kapitel 14 på sidorna 46-47 heter *El silbo* (Visslingsspråket). På ön La Gomera, en av Kanarieöarna, behöver ungdomarna inte sms:a eller ringa varandra, de kan vissla till varandra i stället. Sedan 1999 är visslingsspråket obligatoriskt i skolan och eleverna har undervisning i denna kommunikationsform en timma i veckan under de första sex åren. Vi ser bilder på Sara och Zoraida, två flickor som tycker visslingsspråket är ett roligt ämne.

När jag räknar ihop alla bilderna så får jag följande resultat:

Det finns 68 flickor och 91 pojkar med på bilderna från de 14 kapitlen i textboken *iVale 8!* **Det finns 23 fler pojkar än flickor på bilderna.** Varför då? Är det avsiktligt? Frågorna är många! Omvandlat till procent fick jag resultat enligt diagram 2.

Diagram 2

Textboken *What's up 8? är* skriven av Jörgen Gustafsson, Eva Österberg och Andy Cowle. Boken är utgiven av Bonniers förlag 2006 och består av 176 sidor. Dessa sidor är fördelade på 8 kapitel bestående av flera texter (s.6-111), en minigrammatik (s.112-139), en styckeordlista (s.140-160) samt en alfabetisk ordlista (s.161-176). När jag kollat igenom alla sidor från blad 6 till blad 111 så fick jag följande resultat: pojknamn, maskulina former av personliga och possessiva pronomina nämns 710 gånger i boken, medan flicknamn, feminina former av personliga och possessiva pronomina nämns hela 929 gånger. Min första tanke var att jag hade räknat fel (kanske ett tecken på min misstänksamma läggning), så jag räknade envist ihop allt ännu en gång och fick samma svar. Jag kan inte låta bli att säga att jag upplevde resultatet som en glad överraskning. **De feminina orden används alltså vid 219 fler tillfällen än de maskulina.** Om vi omvandlar antalet namn samt pronomina på män och kvinnor till procent får vi ett resultat som visas i diagram 3.

Andelen manliga och kvinnliga namn och pronomina i boken What's Up 8

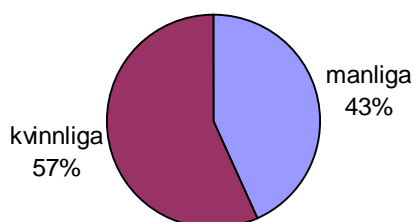

Diagram 3

Naturligtvis kan jag inte låta bli att undra om fördelningen ser likadan ut när det gäller fotografierna, bilderna och illustrationerna i textboken *What's Up 8*. Boken är uppdelad i 8 kapitel med 4-5 texter av olika slag (dialoger, faktatexter, dikter, sånger osv) till varje kapitel.

Kapitel 1 har som rubrik *Friends or not friends* (Kompisar eller ej) och sträcker sig från sida 6-19. Av de 22 människor som vi kan skönja på dessa sidor är 10 av kvinnligt kön och 12 av manligt. På några sidor ser vi grupper av ungdomar med både flickor och pojkar. Några enstaka bilder visar enbart en pojke eller en flicka. På sidan 13 hittar vi t.ex. en ensam flicka i texten *We know where you live*. Texten handlar om hot per sms och flickan på bilden ser onekligen rädd ut, hon har skrämde ögon och biter på naglarna. På sidorna 16-17 ser vi 3 flickor som är och handlar i en klädaffär. Vill de få oss att tro att shopping är en huvudsakligen kvinnlig sysselsättning måntro? På sidan 19 kan vi läsa texten till rockgruppen Queen:s sång *You're my best friend*. Vi ser även ett kort på de 4 manliga medlemmarna i bandet. De ser tuffa ut, är coolt klädda och med långhåriga "headbang"-frisyrer.

Kapitel 2 har huvudrubriken *People at Work* (Människor på jobbet) och sträcker sig från sida 20-30. Här är fördelningen ganska jämn. Jag hittar 11 bilder av flickor och 10 bilder med pojkar. En pojke på sidan 24 jobbar som golfbollsletare. Vi ser en bild av honom i full dykarutrustning. En annan pojke på sidan 29 jobbar som videospelstestare. Han framstår som mycket nöjd med jobbet och ser det inte ens som ett jobb utan en hobby som han får betalt för. En flicka på sidan 25 arbetar som knivkassarassistent. Hon riskerar sitt liv varje dag men är villig därtill i sin fortsatta jakt på berömmelse. På sidan 30 ser vi texten till Donna Summer's gamla slagdänga *She works hard for the money*. Vi ser en bild på Donna utklädd till en leende servitris, redo att ta upp vår beställning. Av texten att döma förstår vi att hon får jobba hårt för sina pengar.

Kapitel 3 heter *Literature* (Litteratur) och sträcker sig från sida 31-57. Det här kapitlet innehåller få bilder. Vi kan dock se en bild på sidan 42 föreställande Lucy i C.S. Lewis fantastiska historia om *The lion, the witch and the wardrobe*. På sidan 44 ser vi ännu en bild på Lucy i samspråk med en manlig faun. För övrigt hittar vi inga bilder föreställande människor (eller fauner heller för den delen) i det här kapitlet. De få bilder som finns är på en hund och en strand med några snäckor. Detta faktum är inte så överraskande då många skönlitterära böcker inte innehåller bilder.

Kapitel 4 har fått titeln *Sports* (Sporter) och sträcker sig från sida 58-69. Här hittar vi 37 bilder på tjejer och 22 på killar. Det finns 2 sidor med bilder på en grupp amerikanska cheerleaders, därav det stora antalet flickbilder. Pojkarna på bilderna åker backhoppning, cyklar, simmar, boxas, springer, spelar golf, dansar ballet (från filmen *Billy Elliot*), stöter kula, löper häck, hoppar höjdhopp, springer stafett och kastar spjut. Flickorna utövar följande idrotter: höjdhopp, cheerleading, löpning, skridskoåkning, häcklöpning, kulstötning samt längdhopp. När jag studerar bilderna i detalj ser det lika jobbigt ut för både flickor och pojkar. Alla kämpar, svettas och tar ut sig. Den ende som ser lite frånvarande ut är Billy Elliot. Det kanske inte är så underligt då man betänker att han dansar ballet med flickorna i stället för boxas som alla de andra pojkarna i hans by. Det faktum att hans manlige far och bror *tror* att han boxas får nog den unge Billy att känna sig lite rädd och osäker på sitt val ibland. Vi som sett filmen eller läst boken vet ju att Billys val är det rätta. I slutscenen ser vi Billy som firad balletstjärna i London, med sin far och bror med som stolta åskådare i publiken.

Kapitel 5 heter *Stories to tell* (Historier att berätta) och sträcker sig från sida 70-81. Jag hittar 8 flickor och 5 pojkar på de sidorna. Vissa bilder visar en grupp av människor där det är svårt att avgöra kön. På sidorna 78-79 berättas det roliga historier under rubriken *Crack a joke* (Dra ett skämt). Där ser vi en elak mor som tvingar sin lille son att simma över ett världshav, en manlig patient som har bränt båda sina öron då han tagit miste på telefonlur och strykjärn, en elak flicka som sågat isär flera av sina syskon så att hon har många *halvsyskon*. Dumhet är inget som är utpekande för ett specifikt kön utan jämt fördelat i historierna.

Kapitel 6 heter *Inventions* (Uppfinningar) och sträcker sig från sida 82-94. Vi kan se 43 män och 3 kvinnor. Vi ser 2 kvinnor vid texten om en s.k. drive in McDonald's. En av kvinnorna serverar, åkandes på rullskridskor, människorna i bilen, varav en är en kvinna. Den tredje och sista kvinnan är flickan med det gåtfulla leendet, Mona Lisa. Vilka är då alla dessa 43 män? Jo, Karl Benz och hans manlige assistent uppfann det första motordrivna fordonet, Leonardo da Vinci var både en världsberömd uppfinnare samt konstnär och Albert Einstein behöver väl knappast någon presentation. Vi ser bilder på dessa kända uppfinnare i kapitel 6. På en bild ser vi en mängd manliga fabriksarbetare utanför Levi Strauss & Co. Levi Strauss grundade företaget som producerade de kända jeansen. I början var det bara hårt arbetande män som cowboys, bönder och gruvarbetare som använde de slittåliga jeansen, men på 1950 och -60 talet blev de populära för gemene man. Fabriksarbetarna på bilden ser allvarliga och sammanbitna ut.

Kapitel 7 heter *A light read* (Lätt läsning) och sträcker sig från sida 95 till 105. På de här sidorna presenteras extra texter som hör ihop med de föregående sex kapitlen. Vi har två texter som handlar om *Friends or not friends*, två som beskriver *People at Work* etc. Sammanlagt kan jag se 10 människor varav 6 är män och 4 kvinnor.

Kapitel 8 har inget speciellt namn men skulle kunna gå under beteckningen Realia om länderna Australien, Nya Zeeland och Canada. Kapitlet sträcker sig från sida 106-111. Kunskap om länder där språket talas nämns i kursplanerna. Engelska som världsspråk talas ju i många länder. I början brukar eleverna få lära sig om USA och Storbritannien. Nu i klass 8 får eleverna veta mer om Australien, Nya Zeeland och Canada. Sammanlagt finns det 7 bilder, varav 6 är på män och 1 på en kvinna. I avsnittet om Australien ser vi en manlig aborigin, på sidorna om Nya Zeeland hittar vi en manlig maori som räcker ut tungan och ser allmänt livsfarlig ut och på den ena bilden för att illustrera Canada ser vi ett kort inifrån en igloo. En familj sitter samlad inne i det iskalla vardagsrummet och ler glatt. Vi ser en farfar, en far, två söner och en mamma.

När jag räknar ihop alla bilderna så får jag följande resultat:

Det finns 76 kvinnor och 104 män med på bilderna från textboken *What's Up 8?* **Det finns 28 fler män än kvinnor på bokens alla bilder.** När vi räknar bilderna ser vi alltså att fördelningen inte motsvarar resultatet från undersökningen om antal maskulina respektive feminina pronomina och namn. Jag tror dock att fördelningen hade blivit ganska jämn om bilden av alla manliga fabriksarbetare hos Levi Strauss & Co. inte hade funnits med. På en enda bild ser vi där ca. 30 manliga arbetare. Utan den bilden hade könsfördelningen blivit oerhört jämn. När vi omvandlar antalet bilder på män respektive kvinnor till procent blir resultatet som visas nedan i diagram 4.

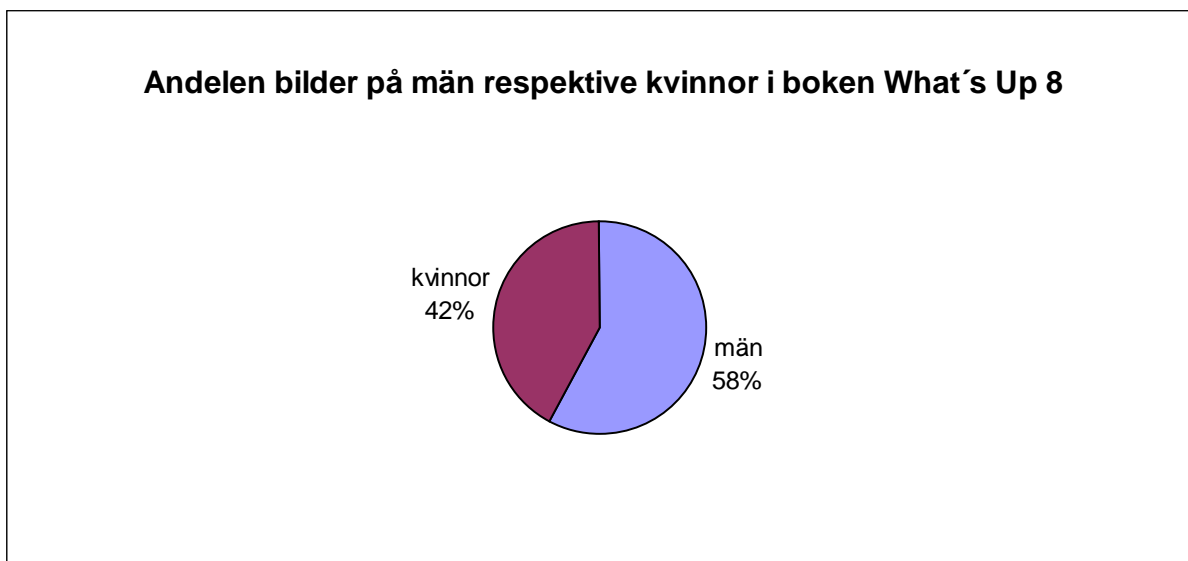

Diagram 4

Nu har vi lärt oss hur många gånger kvinnor respektive män nämns i de två textböckerna. Vi har även sett hur många bilder det finns av respektive kön. Men jag är inte nöjd med detta utan vill också ta reda på hur männen och kvinnorna beskrivs. Vilka adjektiv ser vi kopplade till män och vilka hör ihop med kvinnor? Så här blev resultatet i den spanska läroboken *iVale 8!*

Adjektiv kopplade till män (12 st.):

moreno-mörkhårig

de pelo corto-korthårig

tiene miedo-rädd

simpático-trevlig

guapo-snygg

famoso-känd

loco-galen

triste-ledsen

nervioso-nervös

bajo-kort

rubio-ljushårig

contento-nöjd

Adjektiv kopplade till kvinnor (7st.):

guapa-snygg

aburrida-tråkig

interesante-intressant

simpática-trevlig

baja-kort

rubia-ljushårig

loca-galen

Det jag slås av är att det finns **fler adjektiv som beskriver män än kvinnor**. När det gäller om de är positivt eller negativt laddade blir det mer jämlikt. Fyra av de adjektiv som beskriver männen kan ses som klart positiva: trevlig, snygg, känd och nöjd. Tre av de adjektiv som beskriver kvinnor kan ses som klart positiva: snygg, intressant och trevlig. Om man tittar på adjektiv som vanligtvis ses som någonting negativt ser vi hos männen fyra stycken: rädd, galen, ledsen och nervös. Hos adjektiven som beskriver kvinnor finns det dock bara två som kan anses som negativa: tråkig och galen. De övriga adjektiven är neutrala och beskriver enbart om personerna är korta eller långa, mörk- eller ljushåriga. Om vi omvandlar antalet adjektiv som beskriver män respektive kvinnor till procent får vi ett resultat som visas i diagram 5.

Andelen adjektiv för män och kvinnor i boken *iVale 8!*

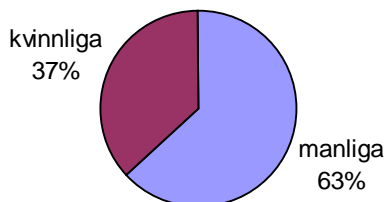

Diagram 5

Vad jobbar då dessa mörkhåriga, korthåriga, rädda, trevliga, snygga, galna, ledsna, nervösa, korta, ljushåriga och nöjda männen med? Och vilka yrken har de snygga, tråkiga, intressanta, trevliga, korta, ljushåriga och galna kvinnorna? Jo, så här blev resultatet i den spanska läroboken *iVale 8!*

Mäns jobb (16 st.):

marinero-sjöman

capitán-kapten inom militären

los Mariachis-Mariachis (spelmän)

camarero-servitör

La Tuna-La Tuna (Studentmusiker)

artista rap-rappare

artista de música pop-popartist

detective-detektiv

jefe de la expedición-expeditionschef

líder azteca-Aztekledare

pirata-pirat

profesor-lärare

Kvinnors jobb (4 st.)

profesor-professor på universitet

médica-läkare

secretaria-sekreterare

profesor-lärare

fortsättning Mäns jobb:

campesino-bonde

guardia de seguridad-säkerhetsvakt

jugador de fútbol-fotbollsspelare

robador-rånare

Männen har 16 olika jobb att välja mellan i boken medan kvinnorna får hålla sig till ynka 4. Även här slås vi av skillnaden på antal jobb som nämns. Är männens jobb så mycket intressantare så det skrivs mer om dem eller vad kan det bero på? **Det nämns betydligt fler olika jobb för män än för kvinnor.** Många jobb är inom musikvärlden. Det finns även en del lite tuffare sysselsättningar som t.ex. att vara expeditionschef, Aztekleddare eller detektiv. Inom den manliga jobbsektorn finns även några direkt illegala sysselsättningar som t.ex. pirat och rånare. När jag omvandlade antalet jobb som nämns i boken för män respektive kvinnor till procent fick jag resultat enligt diagram 6.

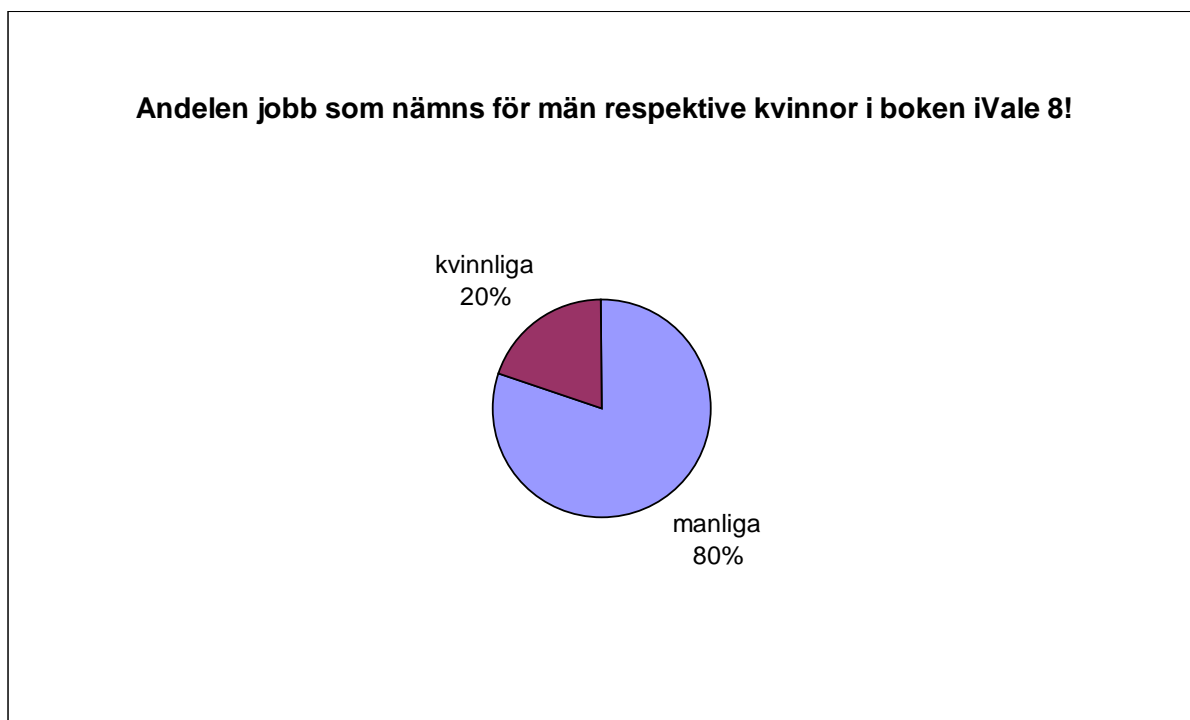

Diagram 6

Då ska vi ta en titt på vilka adjektiv som är kopplade till män respektive kvinnor i den engelska textboken *What's up 8*. Så här blev resultatet av min undersökning.

Adjektiv kopplade till män (46 st):

great-fantastisk
funny-rolig
a bit mad- lite galen
mystical-mystisk
strange-konstig
scared-rädd
happy-glad
famous-känd
angry-arg
absent minded-tankspridd
nutty-knasig
surprised-överraskad
fit-vältränad
healthy-hälsosam
little-liten
shocked-chockad
handsome-snygg
smart-smart
calm-lugn
strong-stark
hard working- hårt arbetande
dear-kär

Adjektiv kopplade till kvinnor (58 st.):

fast-snabb
small-liten
proud-stolt
nice-trevlig
calm-lugn
shocked-chockad
elderly-äldre
fit as a fiddle-frisk som en nötkärna
angry-arg
worried-oroad
stupid-dum
helpful-hjälpsam
horrible-hemsk
upset-upprörd
confused-förvirrad
delighted-förtjust
young-ung
tall-lång
short-kort
old-gammal
small-liten
little-liten

Fortsättning Adjektiv kopplade till män:

bad tempered-lynnig
bad -dålig
cute-söt
firm-sträng
tired-trött
sweet-rar
honest-ärlig
tall-lång
old-gammal
young-ung
slender-smal
proud-stolt
gorgeous-underbar
eager-ivrig
retarded-efterbliven
artistic-artistisk
talented-talangfull
handsome-stilig
gifted-begåvad
hungry-hungrig
good looking-snygg
odd looking-med underligt utseende
scared-rädd

Fortsättning Adjektiv kopplade till kvinnor:

stuck up-snorkig
stupid-dum
energetic-energisk
in good shape-vältränad
pretty-söt
clever-duktig
terrified-förfärad
impatient-otålig
nasty-otäck
lonely-ensam
proud-stolt
excited-uppspelt
confused-förvirrad
small-liten
afraid-rädd
unhappy-olycklig
silly-löjlig
shy-blyg
cruel-grym
guilty-skyldig
glad-glad
cool-cool
weepy-gråtmild

Fortsättning Adjektiv kopplade till män:

pleasant-behaglig
strange-främmande
beautiful-vacker

Fortsättning Adjektiv kopplade till kvinnor:

pretty-söt
blonde-blond
uncomfortable-olustig
beautiful-vacker
fantastic-fantastisk
intelligent-intelligent
smart-smart
elegant-elegant
angry-arg
ashamed-skamsen
guilty-skyldig
thin-tunn
tired-trött
polite-artig
best-bäst

I motsats till resultatet från den spanska textboken *iVale8!*, där vi hittade fler adjektiv som beskrev män än kvinnor, finner vi här **12 fler adjektiv för att beskriva kvinnor än män**. Adjektiven jag räknat beskriver både små barn och gamla. Ibland står adjektivet med negation framför, t.ex. *I was not beautiful*. Om det beskriver en flicka räknar jag med adjektivet på tjejsidan, även om man då kunnat tänka sig adjektivet ugly som ett mer lämpligt adjektiv för att beskriva just den flickan. De flesta adjektiv står dock utan negation framför och jag har därför beslutat mig för att räkna med alla adjektiv jag finner oavsett om de står med eller utan negation framför. Ett adjektiv kan vara nämnt flera gånger, jag har dock bara räknat med det en gång. Det var mest *antalet* varianter på adjektiv jag ville ha med, inte hur många gånger ett adjektiv som sådant används. Av alla de 58 adjektiv som nämns om kvinnor kan vi räkna till 18 st. som ses som positivt laddade.

Av männens 46 adjektiv kan 22 st. ses som klart önskvärda egenskaper. Om vi tittar på negativt laddade ord hittar vi 26 st. hos kvinnorna och 15 st. hos männen. De övriga adjektiven är mer neutrala och svåra att placera i ett visst fack. Om man betänker att de kvinnliga namnen och pronomina användes vid 219 fler tillfällen än männens motsvarigheter är det inte märkligt att det även finns fler adjektiv för att beskriva dem. När vi omvandlar antalet adjektiv som nämns för män respektive kvinnor i boken *What's Up 8* till procent får vi resultat enligt diagram 7.

Diagram 7

Sist men inte minst ska vi undersöka vilka jobb som kvinnorna respektive männen har i den engelska textboken *What's Up 8*? Så här ser yrkesfördelningen ut.

Mäns jobb (47 st.):

Kvinnors jobb (23 st.):

archaeologist-arkeolog

housekeeper-hushållerska

rock guitarist-rock gitarrist

servant-tjänarinna

filmstar-filmstjärna

cook-kock

rock musician-rockmusiker

doctor-läkare

ski jumper-skidlängdhoppare

teacher-lärare

doctor-läkare

French teacher-fransklärlarinna

policeman-polis

cheerleader-hejaklacksledare

Fortsättning Mäns jobb:

professor-professor

scientist-vetenskapsman

businessman-affärsman

cowboy-cowboy

sports commentator-sportreporter

restaurant owner-restaurangägare

restaurant manager-restaurang chef

swimmer-simmare

interviewer-intervjuare

ice man-isman (de som transporterade is innan kylskåpet fanns)

coach-ledare

high jumper- höjdhoppare

kidnapper-kidnappare

cyclist-cyklist

warrior-krigare

baseball player-baseballspelare

inventor-uppfinnare

engineer-ingenjör

sculptor-skulptör

gardener-trädgårdsmästare

handball player-handbollsspelare

miner-gruvarbetare

golfer-golfspelare

Fortsättning Kvinnors jobb:

odour judge-odördomare

knife thrower´s assistant-knivkastarassistent

interviewer om MTV-intervjuare på MTV

fashion designer-modedesigner

waitress-servitris

runner-löperska

nurse-sjuksköterska

ice skater-skridskoåkare

magician-trollkvinna

ballet teacher-balletlärare

hairdresser-hårfrisörskas

top stylist-topstylist

baby sitter-barnvakt

police woman-polis

filmstar-filmstjärna

carhop-servitris vid drive in servering

Fortsättning Mäns jobb:

popstar-popstjärna

boxer-boxare

foreman-förman

football player-fotbollsspelare

illustrator-illustratör

artist-artist

football manager-fotbollsledare

Fortsättning Mäns jobb:

singer-sångare

musician-musiker

farmer-bonde

manufacturer-fabrikant

principal-rektör

teacher-lärare

surfboard shop owner-ägare till surfaffär

golfball diver-golfbollsdykare

videogame tester- videospelstestare

soldier-soldat

Vad som slår mig i den här undersökningen är att det finns **mer än dubbelt så många jobb nämnda för män (47) som för kvinnor (23)**. Vi kom dock fram till ett ännu värre resultat i den spanska boken *iVale 8!* där det fanns fyrdubbelt så många mansjobb (16) som kvinnojobb (4). Om man betänker att kvinnonamn eller pronomen för kvinnor nämndes vid 219 fler tillfällen i den engelska boken så blir ju resultatet av jobbfördelning än märkligare. Är mäns jobb viktigare och det är därför man talar mer om jobbet när vi talar om män? Pratar vi oftare om andra saker än arbete när vi pratar om kvinnor? När vi omvandlar antal jobb för män respektive kvinnor som nämns i boken till procent får vi en fördelning som redovisas i diagram 8.

Andelen jobb som nämns för män respektive kvinnor i boken What's Up 8

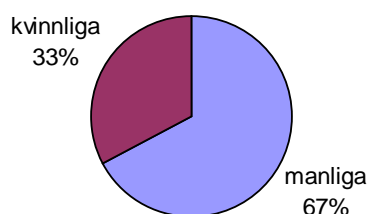

Diagram 8

För att lättare kunna se det sammanlagda resultatet av mina kvantitativa beräkningar i den spanska textboken *iVale 8!* har jag sammanställt dem i diagram 9 nedan.

Resultatsammanställning av spanska textboken iVale 8!

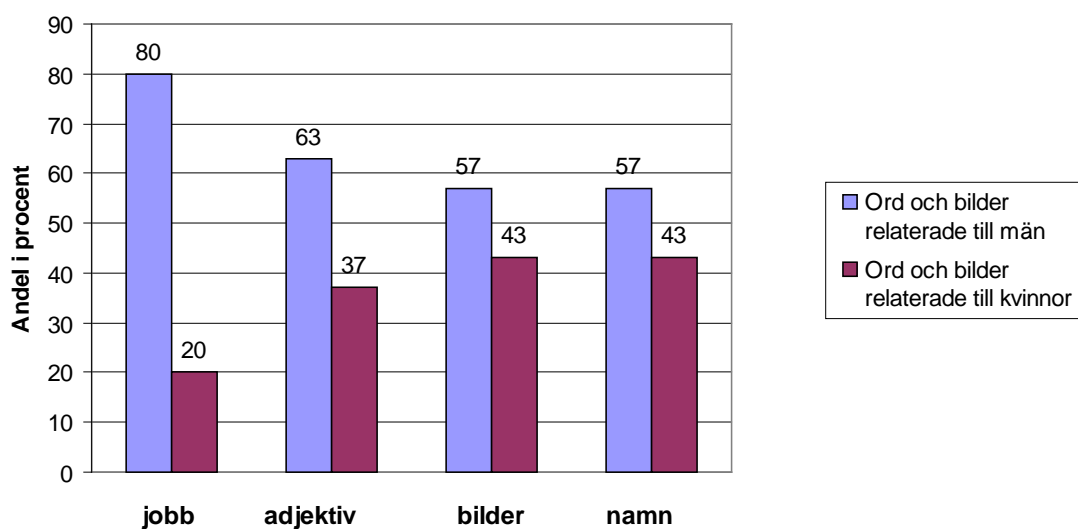

Diagram 9

När vi tittar på det sammanlagda resultatet av mina kvantitativa beräkningar i den engelska textboken *What's Up 8?* ser det ut som presenterat nedan i diagram 10.

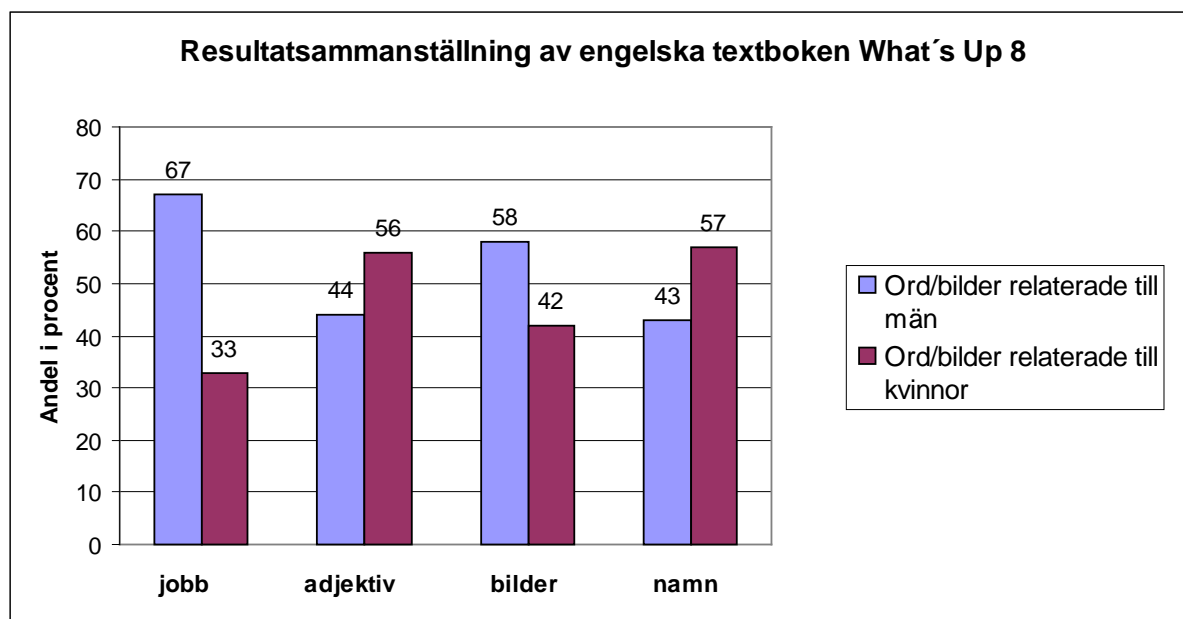

Diagram 10

I de två sammanställande diagrammen 9 och 10 kan vi lätt utläsa att det manliga helt dominerar i alla fyra staplar i den spanska textboken, medan den engelska boken innehöll fler adjektiv som beskrev kvinnor än män samt fler namn på och pronomina för kvinnor än män.

6. Diskussion och slutsatser

Tidigare skrev jag att syftet med den här studien var att undersöka hur väl de utvalda läromedlen som jag frekvent använder i min undervisning lever upp till läroplanens direktiv om genustänkande. Jag nämnde även att jag ville undersöka om de läromedel som används i engelska och spanska på högstadiet förmedlar och förespråkar jämställdhet mellan könen. Eftersom båda böcker är utgivna av samma förlag ville jag även ta reda på om genustänkandet skiljer sig åt mellan de två böckerna.

Lärare förr i tiden kunde inte välja vilka läromedel de skulle använda sig av i sin undervisning. Det gav dem mindre frihet men samtidigt mindre ansvar. Läromedlen reglerades i skollag och skolförordning. Statliga kommissioner har granskat och värderat aktuella läroböcker åtminstone sedan andra hälften av 1800-talet. Statens institut för läromedelsinformation (SIL) inrättades 1974 och avvecklades inte förrän riksdagens beslut om förändring av de statliga skolmyndigheterna 1991.

Den tidigare granskningen skulle garantera att läromedlet behandlade innehållet på ett sakligt och allsidigt sätt och att det inte stred mot avsnittet Mål och riktlinjer i läroplanen. Under 1980-talet luckrades det statliga styrsystemet upp även i fråga om läromedel. Idag är det vi lärare som har både friheten och ansvaret att som professionella yrkesmänniskor välja metoder och läroböcker för att nå de mål som finns uppsatta. Vi nutida pedagoger har sammanfattningsvis större frihet men samtidigt ett betydligt större ansvar för att välja rätt.

Hur ska då en jämställd bok vara? Lärarförbundet (2005, s 28) skriver att om ett läromedel ska kunna anses som jämställt ur genusperspektiv ska det innehålla en ”kvantitativ jämvikt mellan könen samt en kvantitativ jämvikt där könen inte framställs stereotyp, mystiskt eller görs till objekt.” De bör även ge utrymme för både kvinnors och mäns perspektiv. Forskning på området visar att jämställda texter är *öppna* och *frågande* samt vänder sig till alla tänkbara läsare. Bilderna som används bör visa såväl flickor som pojkar i olika situationer och skilda sociala och kulturella positioner.

Moira von Wright (1998, s 46) menar att en jämställd text är intresserad av läsaren, oavsett om det är en flicka eller en pojke. Läromedlen bör förhålla sig öppna inför elevers olika erfarenheter och livsvärldar genom att inkludera olika perspektiv. Texten bör vara öppen för variation och inte underförstått förutsätta en viss elev.

Den spanska textboken *iVale 8!* har en bra bit på väg innan den kan uppfattas som jämlik. I resultatsammanställningen kan vi se att männens alla fyra stolpar är högre än kvinnornas motsvarigheter. Männen syns mer i både bild och text än kvinnorna. Det finns även fler adjektiv som beskriver männen samt fler antal jobb som de kan inneha.

Den engelska textboken *What's Up 8?* visar en bättre uppnådd bild av jämlikhet. Det finns fler kvinnliga namn och pronomina än manliga. I boken finner vi även fler adjektiv som beskriver kvinnor än män. Det faktum att antalet ord som beskriver kvinnor är högre än motsvarande ord för män kan tyckas logiskt. Då fler kvinnor har nämnts är det inte konstigt att de även beskrivits med fler ord. Visserligen finns det fler bilder på män än kvinnor, men det kan bero på att det på sidan 92 i den engelska textboken finns en bild på mer än 30 manliga arbetare från Levi Strauss fabriken. Om den här bilden inte varit med hade könsfördelningen på bilderna varit oerhört jämn. Den stapel som uppvisar den största skillnaden mellan manligt och kvinnligt är även här den som representerar antal jobb som nämnts för män respektive kvinnor.

I både den spanska och den engelska textboken är jobbstackeln den som mest särskiljer män och kvinnor. I den spanska boken är endast ¼ av alla jobb som nämns i text för kvinnor. I den engelska boken är antalet jobb för kvinnor mindre än hälften till antalet än de jobb som finns för män. Varför är det då på detta viset? I den spanska boken omnämns visserligen män oftare än kvinnor, således borde det kanske även talas om fler jobb till dem än till kvinnorna. Men att männen har 80% av alla jobb som nämns tyder på en rejäl obalans. Mig veterligen jobbar många spanska kvinnor i dag, speciellt de unga och välutbildade. Antalet *amas de casa* (hemmafruar) är definitivt på nergång. Varför pratar man då så mycket mer om mannens jobb än om kvinnans? De få kvinnliga jobb (professor, läkare, sekreterare och lärare) som nämns i texten i den spanska boken är glädjande nog inga lågstatusjobb. Att vara sekreterare kan väl dock ses som en före detta typisk kvinnogöra.

De spanska männen har varierande arbeten. En del inom typiskt mansdominerade områden som sjöman, kapten i militären, säkerhetsvakt och fotbollsspelare. Några män ägnar sig åt direkt illegala sysselsättningar som pirat och rånare. Kanske förknippas män så starkt med sina jobb, kanske identifierar sig männen med sina arbeten i högre grad än vad kvinnor gör och att det är detta som gör att det nämns fler jobb för dem i texterna än för kvinnor. Förut, innan det var tillåtet att skilja sig i Spanien, var det männen som jobbade och försörjde sin familj medan kvinnorna tog hand om allt oavlönat arbete i hemmet. Kvinnorna stannade i även olyckliga äktenskap då de inte hade någon annan ekonomisk möjlighet. Nu 2011 kan de spanska kvinnorna skilja sig och därmed även försörja sig själva. Jag har inte något *rätt* svar på frågan varför det nämns fler jobb för män än för kvinnor, jag kan bara resonera kring ämnet.

I den engelska boken nämns det fler kvinnliga namn och pronomina än manliga. Då skulle man ju kunna tycka att det vore logiskt att det även skrevs om fler jobb för kvinnor än för män. Så är dock inte fallet. De engelska männen har en mängd varierande arbeten såsom t.ex. arkeolog, rockgitarrist, vetenskapsman, höjdhoppare, gruvarbetare och rektor. En del av de manliga jobben skiljer sig rejält från de flesta normala jobb. Vissa män i boken sysselsätter sig som cowboys, kidnappare, krigare, golfbollsdykare och videotestspelare. Även två av kvinnorna har riktigt udda jobb, nämligen som knivkastarassistent och odördomare (jo, du hörde rätt!). Andra jobb för kvinnor är traditionella såsom hushållerska, servitris och sjuksköterska.

Trots att det i båda textböckerna fanns fler bilder på män än på kvinnor finns det några små glädjekorn. I den spanska textboken på sidan 15 är det t.ex. flickan och inte pojken som kör mopeden. Andra bilder som visar på jämlikhet mellan könen finns på sidan 30 i den spanska textboken. Av de 10 personer vi ser på det uppslaget är 5 pojkar och 5 flickor. Pojkarna syns vid bilderna för att städa sitt rum, tvätta kläder, dammsuga, och laga mat. Flickorna syns vid bilderna för att bädda sin säng, skura badrummet, handla och diska. Den uppdelningen ger mig inget underlag för att misstänka diskriminering. I den engelska textboken finns det ett kapitel som handlar om sport på sidorna 58-69. Det ser lika jobbigt ut på bilderna för både flickor och pojkar. Alla kämpar, svettas och tar ut sig. Den ende som ser lite frånvarande ut är Billy Elliot. Det kanske inte är så underligt då man betänker att han, utan sin konservative fars vetskap, dansar ballet med flickorna i stället för boxas som alla de andra pojkarna i hans by. Billy bryter mot det normativa och utövar en sport som traditionellt sett mest förknippas med flickor.

Andra bilder visar på mer traditionella könsmonster. I den spanska textboken får vi se bilder från ett snabbköp på sidorna 26-29. Sju av totalt 9 kvinnor är kunder i affären. Det kan tolkas som att det mest är kvinnor som handlar. I den engelska textboken kan vi på sidorna 16-17 se tre flickor som handlar i en klädaffär. Inte en man i sikte. Det skulle kunna tyda på att shopping huvudsakligen är en kvinnlig sysselsättning. I den engelska textboken finns ett kapitel som handlar om uppfinningar. Där kan vi se 43 män och 3 kvinnor. Detta konstaterande skulle kunna leda till att man blir intresserad av att ta reda på hur många uppfinningar som män respektive kvinnor faktiskt är upphovsmän/kvinnor till.

Ibland fördelas gracerna rättvist mellan könen. I den engelska textboken berättas det roliga historier på sidorna 78-79. Tack och lov är dumhet är inget som är utpekande för ett specifikt kön utan jämt fördelat i vitsarna.

I den spanska textboken på sidan 33 kan vi se en bild på en flicka och en pojke som kysser varandra. När jag försöker dra mig till minnes om jag någonsin i ett läromedel i språk sett ett par av samma kön pussas blir svaret nej. Detta kan tyda på att vi fortfarande ser par av olika kön som en norm. I Rapport 285 från Skolverket (2006, s 41) framkommer det att vi har en lång väg att gå innan bi- eller homosexuella personer dyker upp på teckningar eller fotografier i berättelser utan att just gestaltas som homosexuella.

7. Sammanfattning och förslag på fortsatt forskning

Slutligen kan vi konstatera att den spanska textboken inte lever upp till läroplanens direktiv på genustänkande. Männen har högst staplar på alla de fyra områden jag valt att undersöka. Det återstår alltså en hel del att önska. Den engelska boken har kommit längre än den spanska i sitt arbete för jämställdhet mellan könen i både text och bild. Man kan säga att slutresultatet blev 2-2. Två av kvinnornas staplar var högre än männens och två av männens staplar var högre än kvinnornas. Om man ville skulle man kunna fortsätta diskutera om någon av staplarna kan anses viktigare än någon annan. Det blir dock inte här och nu p.g.a. tiden inte infinner sig inom ramen för denna C-uppsats.

Efter att ha plöjt igenom en mängd litteratur, gjort min kvantitativa undersökning samt funderat mycket på analysen blir jag nyfiken på vilka läromedelsförfattarna är. Vad har de för kvalifikationer? Hur mycket tänker de på genus och jämställdhet mellan könen när de skriver? Anlitar de experter utifrån för att se texterna ur en genusaspekt eller är det de själva som ska stå för det? Kommer det att skrivas många nya läroböcker nu med tanke på vår nya läroplan Lgr 11? Dessa är frågor som jag inte hinner undersöka här och nu, men som jag ser som spännande och intressanta förslag på vidare forskning.

KÄLLFÖRTECKNING

Bettina Berg. (2005). *Genuspraktika för lärare*. Stockholm; Lärarförbundet.

de la Cuesta, Isabel. (2005). Hur presenteras den spanskspråkiga kulturen i de läromedel i spanska som produceras i Sverige? I Eva Larsson Ringqvist & Ingela Valfridsson (Red.), *Forskning om undervisning i främmande språk* (s. 57-64). Växjö University Press.

Edlund, Ann-Catrin, Erson, Eva & Milles, Karin. (2007). *Språk och kön*. Falun: Nordstedts akademiska förlag.

Einarsson, Jan & Hultman, Tor. (1984). *God morgon pojkar och flickor. Om språk och kön i skolan*. Stockholm: Liber.

Elmrud, Sofie & Åström, Anton. (2007). *Genuskonstruktion i tio texter hämtade ur två läromedel avsedda för gymnasieskolans kurs, Engelska A*. (Läroprogrammet, examensarbete, 10 högskolepoäng) Göteborgs Universitet: Utbildning och forskningsnämnden för lärarutbildning.

Hedlin, Maria. (2004). *Lilla genushäftet: Om genus och skolans jämställdhetsmål*. Högskolan i Kalmar: Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap.

Hirdman, Yvonne. (2001). *Genus- om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.

Josefsson, Helena. (2005). *Genus hur påverkar det dig?* Stockholm; Natur & Kultur.

Lpo-94, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*.

Lgr -11, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*.

Maldonado Ríos, Rosalba. (2009). *Representation av genus i läroböcker i spanska utifrån lärarens perspektiv*. (Läroprogrammet, examensarbete, 15 högskolepoäng) Mamö Universitet.

Nihlén, Johanna & Nilsson, Sara. (2006). *Genusboken*. Malmö; Liber.

Patel, Runa. & Davidsson, Bo. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning (3:e uppl)*. Lund: Studentlitteratur.

Skollagen (SFS 1985:1100).

Skolverket. (2006). *Läromedlens roll i undervisningen*. (Rapport 284). Stockholm; Fritzes.

Skolverket. (2006). *I enlighet med skolans värdegrund? En granskning av hur etnisk tillhörighet, funktionshinder, kön, religion och sexuell läggning framställs i ett urval av läroböcker*. (Rapport 285). Stockholm: Fritzes.

- Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svaleryd, Kajsa. (2003). *Genuspedagogik*. Stockholm; Liber.
- Trost, Jan. (2007). *Enkätboken. (3:e uppl.)* Lund: Studentlitteratur.
- Trost, Jan. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB.
- von Wright, Moira. (1998). *Genus och text: När kan man tala om jämställdhet i fysikläromedel?* Stockholm, Skolverket.
- Wernersson, Inga. (2006). *Genusperspektiv på pedagogik*. Stockholm; Högskolverket.